

Peranan Badan Bukan Kerajaan (NGO) Perfileman
(The Roles of Film's Non-Government Organizations)

DAENG HALIZA BT DAENG JAMAL
AB. SAMAD KECHOT

ABSTRAK

Makalah ini memaparkan peranan pertubuhan bukan kerajaan (NGO) perfileman sejak zaman awal hingga kini. Sumber pemaparan diperoleh daripada dokumen-dokumen NGO-NGO berkenaan meliputi minit mesyuarat dan laporan tahunan. Selain itu, semakan perpustakaan dan temu bual dengan beberapa tokoh karyawan turut dilakukan. Kajian ini mendapati peranan NGO-NGO dalam bidang tidak banyak berbeza daripada bidang-bidang. Ia merupakan badan kebajikan bagi para penggiat dan bertindak sebagai pihak ketiga sekiranya ada masalah dengan majikan. Kajian ini mendapati badan ini memainkan peranannya untuk mengangkat mutu filem tanah air.

Kata kunci: NGO, PERSAMA, PFM, SENIMAN, SWAM, FDAM, PROFIMA dan peranan.

ABSTRACT

This paper displays the roles of non-government organizations (NGOs) in film production since earlier periods to the present. Sources of the display are collected from documents of concerned NGOs, namely, minutes and annual reports. Literature reviews and interviews with a few artists are also undertaken. It is found that the roles of NGOs in this field are not much different from other fields. They are welfare bodies for those involved in film production and acting as third party should there are problems with the employers. This paper also found that the organization play great role in enhancing nation's film quality.

Keyword: NGOs, PERSAMA, PFM, SENIMAN, SWAM, FDAM, PROFIMA and role of NGOs.

Pengenalan

Kegiatan berpersatuan dalam bidang perfileman di negara ini telah mula bertapak sejak zaman kegemilangan filem Melayu di Jalan Ampas lagi (Jamil Sulong 2007:153; Mohamad Letfee Ahmad 1999:11-12; temu bual dengan bekas artis

filem tahun-tahun 1950-an¹). Sama seperti persatuan lain, NGO perfileman juga mewakili suara para pelakon dan pekerja disebalik tabir. Secara amnya fungsi berpersatuan adalah untuk melindungi dan memperjuangkan hak ahli organisasi terbabit. Selain itu, NGO perfileman juga berfungsi sebagai platform terbaik bagi penggiatnya untuk mendalami dan berkongsi ilmu atau kepakaran masing-masing.

Organisasi berkait hal ehwal filem pada peringkat awal lebih banyak digerakkan oleh pihak penerbitan filem itu sendiri. Antara organisasi perfileman yang aktif pada tahun-tahun 1950-an dan 1960-an ialah Malay Film Production, Cathay Keris dan Shaw Brothers. Organisasi-organisasi perfileman tersebut bertanggungjawab menyusun atur dunia perfileman sehingga berjaya mencapai tahap kegemilangannya di Alam Melayu (M.Amin dan Wahba 1998).

Jamil Sulong (2007:153) dan Mohamad Letfee Ahmad (1999:11-12) menyatakan NGO perfileman Melayu pertama ialah Persatuan Artis Filem Malaya (PERSAMA) yang ditubuhkan pada tahun 1950. Kenyataan sama diberikan oleh Mustapha Maarof Aziz Sattar dan Jins Shamsuddin.² PERSAMA beribu pejabat di No. 271, Tembeling Road, Singapura (Mohd. Zamberi 1998:232).

Seterusnya, berikutan penutupan studio Jalan Ampas, maka NGO perfileman terus aktif berkembang di Kuala Lumpur. SENIMAN mula ditubuhkan pada tahun 1974, diikuti dengan PFM, FDAM, PROFIMA dan SWAM. Makalah ini akan meninjau persatuan-persatuan ini.

Persatuan Artis Filem Malaya (Persama)

Jamil Sulong (2007:153) dan Mohamad Letfee Ahmad (1999:11-12) menyatakan Persatuan Artis Filem Malaya (PERSAMA) telah ditubuhkan pada tahun 1950 hasil cetusan idea dan sokongan para wartawan iaitu Abdullah Hussain, Usman Awang dan Hassan Hashim. Presiden pertamanya adalah P.Ramlee, mana kala Setiausaha Kehormatannya Salleh Ghani. Jamil Sulong memegang jawatan Bendahari. Ahli-ahlinya terdiri daripada para pekerja studio. Walau bagaimanapun, PERSAMA hanya mampu bertahan selama 10 tahun kerana berhadapan krisis pembayaran gaji antara pelakon dengan majikan. Kemelut ini dikatakan bertambah buruk kerana para pekerja filem pada ketika itu dibayar dengan kadar gaji yang sama meskipun sudah bekerja selama 5 hingga 7 tahun (Jamil Sulong 2007:154). Akhirnya persatuan ini dibubarkan pada tahun 1960. Ekoran pembubaran itu pelakon-pelakon yang menganggotai persatuan ini telah menyertai kesatuan sekerja seperti Singapore Amalgamated Trade Union (SATU) dan Singapore General Employees' Union (SGEU). Penyertaan dalam kesatuan seperti ini telah mendapat sambutan menggalakkan daripada artis-artis. Ini kerana melaluinya para pelakon telah berjaya menuntut kenaikan gaji (Jamil Sulong

1 Temu bual dengan Dato Mustapha Maarof pada 7 Mei 2009, Dato' Aziz Sattar pada 5 Jun 2009 dan Tan Sri Jins Shamsuddin pada 24 Ogos 2009.

2 Temu bual dengan Dato Mustapha Maarof pada 7 Mei 2009, Dato' Aziz Sattar pada 5 Jun 2009 dan Tan Sri Jins Shamsuddin pada 24 Ogos 2009.

2007:153-157 & Mohamad Letfee Ahmad 1999:11-12).

Walau bagaimanapun, kegiatan berpersatuan dalam kalangan artis pada ketika itu dikatakan sudah menjurus ke arah yang bentuk yang tidak sihat. Ini kerana tindakan menyertai SATU menyebabkan pergerakan atau persekitaran artis dan industri perfileman ketika itu berbaur politik. Pada ketika itu, SATU adalah pertubuhan pro-pembangkang, People Action Party (PAP) di Singapura.¹ Jadual di bawah menunjukkan antara aktiviti yang pernah dianjurkan oleh PERSAMA bagi tahun 1957:

Jadual 1: Aktiviti PERSAMA bagi tahun 1957.

Tahun	Program/aktiviti
1957	Mogok menuntut kenaikan gaji Kali pertama pada 16 Mac 1957 Kali kedua pada 7 April 1957 Beberapa jawatankuasa PERSAMA bertandang ke Kuala Lumpur bagi membicarakan kemelut tuntutan gaji ini.

Sumber: Suria kencana: Bibliografi Jins Shamsudin, tahun 1998 (Mohd Zamberi A.Malek)

Jadual di atas menunjukkan aktiviti utama yang pernah dianjurkan oleh PERSAMA pada tahun 1957. Sepanjang sepuluh tahun penubuhannya, PERSAMA telah mengadakan dua kali mogok bagi menuntut kenaikan gaji. Hal ini menjelaskan betapa pentingnya kegiatan NGO perfileman dalam masyarakatnya kerana sebarang permasalahan atau isu yang timbul dapat diatasi melalui suara ramai.

Ketika PERSAMA mengadakan mogok pertama pada 16 Mac 1957 bagi menuntut kenaikan gaji, sekumpulan jawatankuasa PERSAMA telah bertandang ke Kuala Lumpur untuk mendapat sokongan Tunku Abdul Rahman (Jamil Sulong 2007:155). Hasil kunjungan itu, Datuk Senu Abdul Rahman yang ketika itu berjawatan Menteri Penerangan dan Penyiaran, telah dihantar oleh Tunku ke Singapura bagi membantu mengatasi kemelut ini. Mogok ini lantang diusulkan oleh Presidennya, Tan Sri P.Ramlee. Hasilnya daripada mogok tersebut telah menyebabkan gaji pelakon dinaikkan. Selain itu, perjuangan ini turut diusahakan oleh Setiausahanya, Salleh Ghani.²

Pada 7 April 1957, satu lagi mogok telah diadakan dengan memperjuangkan hak yang sama iaitu menuntut kenaikan gaji (Jamil Sulong 2007:155). Walau

1 Maklumat ini diperolehi hasil temu bual bersama Dato' Aziz Sattar pada 5 Julai 2009. Beliau menyatakan mogok ini banyak membantu kehidupan dan kebajikan para artis apabila gaji dinaikkan. Misalnya beliau sendiri memperoleh kenaikan gaji sebanyak RM100 daripada RM150 kepada RM250 sebulan hasil kejayaan mogok ini.

2 Maklumat ini diperolehi hasil temu bual bersama Dato' Mustapha Maarof pada 7 Mei 2009 dan Dato' Aziz Sattar pada 5 Julai 2009.

bagaimanapun, mogok kali ini tidak agresif kerana para pelakon telah bersepakat untuk bekerja dengan kadar masa perlahan. Sekali lagi Datuk Senu Abdul Rahman dihantar ke Singapura untuk merundingkan perkara ini. SATU juga bertindak campurtangan untuk menyelesaikan mogok ini. Hasilnya sekali lagi kejayaan berpihak kepada golongan para artis apabila pihak majikan berjanji untuk menaikkan gaji dan menukar waktu bekerja seperti yang disuarakan oleh SATU. Waktu bekerja dihadkan kepada 8 jam sehari berbanding sebelum itu secara sebarangan mengikut kehendak pihak pengurusan. Walau bagaimanapun, sistem ini turut membawa kesan kepada produktiviti kerana pembikinan sesebuah filem memakan masa yang lama. Jika sebelum itu sebuah filem boleh dihasilkan dalam tempoh sekitar 45 hari namun selepas tindakan tersebut ia memakan lebih daripada itu.¹

NGO perfileman juga berkait dengan persatuan kewartawanan seperti Persatuan Wartawan Melayu Singapura (PWMS). Persatuan ini telah memperjuangkan nasib pengarah tempatan dengan menyatakan pengarah tempatan perlu diutamakan dalam kerja pengarah. Wartawan yang sangat aktif menganggotai persatuan ini adalah seperti Hamzah Hussin dan Hussien Jahidin.

Kemudian Persatuan Kebudayaan Melayu Singapura dan Lembaga Bahasa Melayu turut aktif dalam usaha meningkatkan taraf industri perfileman Melayu pada ketika itu. Kedua-dua pertubuhan ini telah meminta pengarah berbangsa India supaya tidak mengabaikan aspek sosio-budaya tempatan dalam pembikinan filem Melayu. Antara ahli yang aktif dalam hal-hal berkaitan sosio-budaya Melayu adalah seperti Abdullah Hussain, Buyong Adil dan Cikgu Ahmad Mahmud, (Mohamad Letfee Ahmad 1999:11-12). Perkembangan badan bukan kerajaan (NGO) perfileman kemudiannya dicatatkan terus berkembang di Malaysia selepas penutupan studio Jalan Ampas, Singapura.

Seniman

Persatuan Seniman Malaysia (SENIMAN) ditubuhkan pada tahun 1974. Presiden pertamanya ialah Encik Zainuddin Zimbo. Pada awal penubuhannya, SENIMAN beroperasi di sebuah rumah banglo pemberian kerajaan di persimpangan Jalan Yap Kwan Seng dan Jalan Tun Razak, Kuala Lumpur. Walau bagaimanapun, akibat konflik dalaman SENIMAN yang serius, pendaftaran SENIMAN dibatalkan dan rumah operasinya juga diserahkan semula kepada pihak berkuasa. Namun begitu, atas kesedaran beberapa orang artis, SENIMAN dihidupkan semula pada tahun 1989 dengan diterajui oleh Dato' Rahim Razali dan dibantu Timbalan Presidennya, Haji Baharuddin Haji Omar.

Pada hari ini SENIMAN diterajui oleh Dato' Mustapha Maarof yang menyandang jawatan Presiden selama tiga penggal iaitu sejak tahun 2003. SENIMAN beroperasi di 301-C, Wisma PFM, Lorong Perak, Melawati Square,

---

1 Maklumat ini diperoleh hasil temu bual bersama Dato' Mustapha Maarof pada 7 Mei 2009 dan Dato' Aziz Sattar pada 5 Julai 2009.

Taman Melawati, Kuala Lumpur. Sehingga kini, seramai 2600 orang telah berdaftar sebagai ahli SENIMAN. Namun begitu, dianggarkan hanya 200 orang sahaja yang aktif dalam persatuan yang majoritinya dianggotai oleh penggiat filem tanah air.

SENIMAN juga telah menganjurkan Gala Seni Serumpun bersempena 50 tahun persahabatan Malaysia-Indonesia. Program ini merupakan kerjasama antara SENIMAN-Persatuan Artis Filem Indonesia (PARFI). Gala Seni Serumpun adalah sebuah Majlis Makan Malam Perdana dan Persembahan Hiburan gabungan artis-artis Malaysia dan Indonesia dengan objektif lainnya untuk mengutip dana bagi Majlis Kanser Nasional (MAKNA). SENIMAN juga terlibat dalam penganjuran Hari Seniman Kebangsaan yang diadakan setiap 29 Mei setiap tahun. Tarikh tersebut dipilih bersempena memperingati tarikh pemergian seniman agung, Tan Sri P. Ramlee. Aktiviti-aktiviti yang telah dianjurkan SENIMAN adalah seperti Jadual 2.

Jadual 2: Aktiviti SENIMAN bagi tahun 2004 hingga 2008.

Tahun	Aktiviti
2004	Festival Filem Malaysia ke-17 Bengkel Senilakon di Wisma PFM Majlis berbuka puasa bersama FINAS Majlis sambutan Aidilfitri bersama FINAS
2005	Festival Filem Malaysia ke-18 Bengkel Senilakon di Wisma PFM Majlis berbuka puasa bersama FINAS Majlis sambutan Aidilfitri bersama FINAS
2006	Festival Filem Malaysia ke-19 Bengkel Senilakon di Wisma PFM Majlis berbuka puasa bersama FINAS Majlis sambutan Aidilfitri bersama FINAS
2007	Festival Filem Malaysia ke-19 Gala Seni Serumpun Pertemuan dengan pihak Kumpulan Wang Simpanan Pekerja (KWSP) bagi mengesahkan hal caruman artis Festival Filem Pelajar Akademi Seni Budaya dan Warisan Kebangsaan (ASWARA) Bengkel Senilakon di Wisma PFM Majlis berbuka puasa bersama FINAS Majlis sambutan Aidilfitri bersama FINAS

2008	Festival Filem Malaysia ke-21 Bengkel Senilakon di Wisma PFM Seminar Pendidikan Animasi di Akademi Seni Budaya dan Warisan Kebangsaan (ASWARA) Majlis pelancaran Skim Galakan Pembelajaran Anak-anak SENIMAN Majlis Pelancaran Hari SENIMAN Program Semarak Seni dengan kerjasama Jabatan Kebudayaan dan Kesenian Wilayah Persekutuan Majlis terbuka puasa bersama FINAS Majlis sambutan Aidilfitri bersama FINAS Perhimpunan ahli-ahli SENIMAN membantah gelaran ‘Datuk’ kepada Shah Rukh Khan Hari Keluarga SENIMAN Ibadah Qurban sempena Aidil Adha
------	---

(Sumber: Kajian di lapangan)

Berdasarkan aktiviti di atas, dapat disimpulkan bahawa SENIMAN turut komited dalam membantu memartabatkan industri perfileman tanah air. Meskipun perjuangan persatuan ini bukan berorientasikan perfileman secara langsung namun SENIMAN juga aktif menganjurkan aktiviti-aktiviti untuk meningkatkan mutu dunia perfileman tanah air. Walau bagaimanapun, berdasarkan penelitian pengkaji, SENIMAN lebih cenderung untuk menganjurkan aktiviti berbentuk anugerah bagi menghargai bakat anak seni tanah air. Ini secara tidak langsung menggalakkan lagi mereka menghasilkan produk-produk seni bermutu. Antaranya ialah penganjuran Malam Gala Seni Serumpun pada tahun 2007, Hari Seniman Kebangsaan, Anugerah Perdana Seniman dan Anugerah Tinta Gafim yang merupakan penganjuran secara bersama dengan GAFIM.

Persatuan Pengeluar-Pengeluar Filem Malaysia (PFM)

Persatuan Pengeluar-Pengeluar Filem Malaysia (PFM) ditubuhkan pada 1980. Presiden pertamanya ialah Yang Berbahagia Datuk Syed Kechik Syed Mohamed. Keahliannya terbuka kepada semua individu termasuk syarikat-syarikat yang mempunyai kemahiran pengurusan, kewangan atau kreativiti untuk menerbitkan sesebuah media visual. Sehingga kini, terdapat dua kategori ahli iaitu ahli biasa dan ahli bersekutu. Yuran keahliannya pula adalah sebanyak RM 150 setahun bagi ahli biasa dan RM 200 setahun bagi ahli bersekutu.

PFM juga berperanan dalam memperjuangkan rebat cukai dan skim wajib tayang kepada penerbit filem tempatan yang dilihat mampu memberi kelebihan kepada penerbit filem tempatan. Selain itu, PFM juga merupakan penyumbang kepada pembentukan Dasar Filem Negara (DFM) yang diluluskan kerajaan pada awal tahun 2005. Dalam DFM ini, terdapat polisi yang dikeluarkan sebagai panduan dan merupakan medium bimbingan kepada para penerbit filem tempatan selain membantu membangunkan industri perfileman tempatan. PFM boleh

dianggap antara persatuan perfileman yang kukuh ekonominya dan memiliki wismanya tersendiri yang juga merupakan tempat beroperasi terletak di Wisma PFM, Lorong Perak, Melawati Square, Taman Melawati, Kuala Lumpur.

Antara perkhidmatan yang disediakan PFM kepada ahli-ahli dan syarikat luar yang mengikut persetujuan dan garis panduan persatuan ini adalah:¹ Menyediakan permit dan lesen penggambaran; Menyediakan tempat dan lokasi penggambaran; dan Menawarkan perkhidmatan sewa peralatan penggambaran.

Jadual 3: Aktiviti PFM bagi tahun 2004 hingga 2008.

Tahun	Aktiviti
2004	Festival Filem Malaysia ke-17 Majlis terbuka puasa bersama FINAS Mesyuarat Hong Kong Filmart Majlis sambutan Aidilfitri bersama FINAS
2005	Festival Filem Malaysia ke-18 Mesyuarat Hong Kong Filmart Majlis terbuka puasa bersama FINAS Majlis sambutan Aidilfitri bersama FINAS
2006	Festival Filem Malaysia ke-19 Mesyuarat cadangan cakera optik Festival Seni Danga Bay, Johor Bahru Mesyuarat Hong Kong Filmart Forum Movie Production, Universiti Sains Malaysia Mesyuarat bersama wakil Singapore Exhibition Services, (Broadcast Asia 2006) Majlis terbuka puasa bersama FINAS Majlis sambutan Aidilfitri bersama FINAS
2007	Festival Filem Malaysia ke-19 Mesyuarat Hong Kong Filmart Mesyuarat isu industri dan pengkhususan FINAS Mesyuarat mengenai keperluan industri dan kemudahan produksi Mesyuarat Malam Mesra PFM Mesyuarat agihan duti hiburan kepada Akademi Filem Malaysia

1 Maklumat ini diperoleh daripada laman web rasmi PFM iaitu <http://pfm.org.my/main/?q=node/2> (30 Mac 2009).

	Majlis mesra PFM Anugerah perdana SENIMAN-PFM-Kolej Universiti Kejuruteraan Utara Malaysia (KUKUM) Majlis berbuka puasa bersama FINAS Majlis sambutan Aidilfitri bersama FINAS
2008	Festival Filem Malaysia ke-20 Mesyuarat Hong Kong Filmart Majlis berbuka puasa bersama FINAS Majlis sambutan Aidilfitri bersama FINAS

(Sumber: kajian dilapangan)

Berdasarkan jadual di atas, PFM turut berperanan dalam memartabatkan industri perfileman tanah air. Selain program-program yang telah disusun atur oleh barisan kepimpinan, PFM juga telah dipertanggungjawabkan oleh GAFIM untuk menganjurkan Festival Filem Malaysia yang diadakan setiap tahun. PFM juga sentiasa bekerjasama dengan pelbagai pihak termasuk dari luar negara dalam membantu memacu industri media kreatif ini ke arah yang lebih baik.

Persatuan Sutradara Malaysia (FDAM)

Pada tahun 1990, Persatuan Sutradara Malaysia (FDAM) ditubuhkan dan mendaftar secara rasminya pada tahun 1991. Persatuan ini telah diasaskan oleh Dr. Mahadi J. Murat, Yusoff Mohamed, Arif Karmahani, Nurhalim Ismail, Roslee Jalil, Anwardi Dato' Jamil dan Shuhaimi Baba. Presiden pertamanya ialah Dr. Mahadi J. Murat. Kini, FDAM dipimpin oleh Encik Ahmad Ibrahim. Keahlian yang didaftarkan sehingga tahun 2008 adalah seramai 350 orang dan pecahan profesion keahlian adalah terdiri daripada 50 % ahli berkaitan televison, 35% berkaitan iklan dan 15% pula aktivitis filem.¹ FDAM kini beroperasi di Kompleks Studio Merdeka, Lot 1662, Batu 8, Ulu Kelang, Selangor.

Objektif penubuhan FDAM adalah untuk memartabatkan profesionalisme kepengarahan. Ini kerana profesion ini mempengaruhi pemikiran dan emosi awam, maka adalah menjadi tanggungjawab FDAM untuk melahirkan pengarah-pengarah yang prihatin terhadap perkembangan sosial. Pengarah yang berbakat dan peka dengan selera semasa adalah pengarah yang berjaya menghasilkan produk seni dengan susunan plot yang kemas dan mengikut keperluan tema serta olahan jalan cerita yang baik untuk menyampaikan mesej kepada penonton. Bersandarkan hakikat ini, maka misi FDAM adalah untuk menghantar 5 orang menyertai kursus insentif setiap tahun di luar negara dan menghantar 5 orang menyertai kursus professional di dalam negara bagi peringkat sijil, diploma, prasiswazah dan pasca-

1 Maklumat ini diperolehi pengkaji di lapangan pada 1 April 2009.

siswazah. Sementara visi penubuhannya pula adalah melahirkan ahli FDAM yang intelek dalam aspek akademik dan berpengetahuan. Dalam jangka masa 5 tahun, FDAM mensasarkan kesemua pengarah Malaysia mempunyai pencapaian akademi pengkhususan dalam bidang kepegarahan. “Tidak akan bertolak ansur dengan kualiti” merupakan moto FDAM.¹

Sepanjang penubuhan FDAM, pelbagai aktiviti telah dibuat dalam usaha membantu meningkatkan taraf industri perfileman negara. Antara aktiviti yang telah dijalankan adalah seperti Jadual 4:²

Jadual 4: Aktiviti FDAM bagi tahun 2005 hingga 2008.

Tahun	Aktiviti
2005	Klinik Pengarahan Filem Seminar Industri Perfileman: Filem Malaysia Menjelang 2020 Seminar ‘Script Interpretation and Production Design’ Penglibatan dalam Festival Filem Malaysia, Festival Filem Pelajar, Anugerah Skrin dan lain-lain. Majlis terbuka puasa bersama FINAS Majlis sambutan Aidilfitri bersama FINAS
2006	Bengkel Asas Pengarahan Filem dan Drama TV Bengkel Pengarahan Drama TV Bengkel Pengarahan Filem Cereka: Teknik dan Teknologi ‘High Definition’ Bengkel ‘Cinematic Story Telling’ Debat Budaya Majlis terbuka puasa bersama FINAS Majlis sambutan Aidilfitri bersama FINAS
2007	Kursus-kursus & Bengkel FDAM. Penglibatan dalam Festival Filem Malaysia, Festival Filem Pelajar, Anugerah Skrin dan lain-lain. Majlis terbuka puasa bersama FINAS Majlis sambutan Aidilfitri bersama FINAS

1 Maklumat ini diperoleh pengkaji daripada laman web rasmi FDAM iaitu http://www.fdam.my/index.php?option=com_content&view=article&id=27:fdam-roles&catid=30:the-community&Itemid=30 (1 April 2009)

2 Minit Mesyuarat Agung Tahunan 2006/ 2007. 2006. Hulu Kelang, Selangor, 15 Julai 2006.

2008	Bantuan banjir di Termeloh Pahang (FDAM & SENIMAN) Lawatan sambil kerja Karyawan Penerbit RTB Brunei ke Malaysia Lawatan sambil kerja N.Presiden FDAM ke Brunei Rombongan Produser, Pengarah, Pelakon. (MOU bersama GAPHAR & FDAM). N.Presiden FDAM ke Brunei - rundingan mengadakan Festival Telemovie Asian Nov 2008. Kursus-kursus & Bengkel FDAM. Majlis Dialog FDAM & menyambut bulan puasa. Majlis MoU di Manila, Filipina. KLIFF - Kuala Lumpur International Film Festival Apresiasi Filem Nusantara (AFN) Majlis terbuka puasa bersama FINAS Majlis sambutan Aidilfitri bersama FINAS
------	---

(Sumber: Kajian di lapangan)

Berdasarkan jadual di atas, FDAM dilihat aktif dalam bekerjasama dengan pihak kerajaan terutamanya (Perbadanan Kemajuan Filem Nasional Malaysia) FINAS dalam usaha memartabatkan industri filem tanah air. Selain itu, FDAM juga telah menganjurkan banyak bengkel dan kursus bagi meningkatkan tahap profesionalisme dalam kalangan para pengarah media kreatif ini. Bengkel dan kursus ini telah dijadikan sebagai aktiviti tahunan FDAM dan kebanyakannya dianjurkan di FINAS. Ini kerana berdasarkan laporan tahunan minit mesyuarat agung FDAM, bengkel dan kursus ini mendapat sambutan dalam kalangan ahli persatuan FDAM. FDAM juga menjalinkan kerjasama dengan negara luar dan terlibat dalam pelbagai festival dan anugerah filem sama ada di dalam mahupun di luar negara. FDAM melihat dengan melebarkan rangkaian hubungan luar maka pelbagai pengalaman dan idea baru dapat dimanfaatkan dalam usaha meningkatkan kualiti kepengarahan dalam kalangan para pengarah filem dan televisyen tempatan.

Persatuan Pekerja Professional Filem Malaysia (PROFIMA)

Persatuan Pekerja Filem Malaysia (PPFM) atau kini dikenali sebagai Persatuan Pekerja Professional Filem Malaysia (PROFIMA) ditubuhkan pada tahun 1993. Nama baru ini adalah cetusan idea Presiden barunya, Encik Khir Mohd Noor. Sehingga kini, dianggarkan seramai 6000 ahli telah berdaftar dengan PROFIMA, menjadikan persatuan ini komponen terbesar dan terpenting dalam industri perfileman negara. Walau bagaimanapun, hanya lebih kurang 500 orang ahli sahaja yang aktif. Falsafah penubuhan PROFIMA adalah untuk menggerakkan

minda kreatif bersama meningkatkan standard filem, video dan multimedia di Malaysia. Selain itu, PROFIMA juga memainkan tanggungjawab utama iaitu memastikan pembangunan individu yang berbakat kreatif, menyemai dan mengembangkan tahap profesionalisme yang tinggi dikalangan ahli-ahlinya. Di samping itu, PROFIMA juga mensasarkan lebih daripada 90 buah filem yang mencapai standard industri yang telah ditentukan dapat dihasilkan dalam setahun. Hal ini bertepatan dengan moto persatuan iaitu 'ke arah profesionalisme'. Pejabat operasi PROFIMA terletak berhampiran dengan pejabat FDAM dan SWAM iaitu di Kompleks Studio Merdeka, Lot 1662, Batu 8, Ulu Kelang, Selangor.

Banyak aktiviti telah dianjurkan oleh pertubuhan terbesar dalam GAFIM ini. Antara aktiviti yang telah dianjurkan adalah sejak tahun 2004 hingga 2008 adalah seperti Jadual 5.¹

Jadual 5: Aktiviti PROFIMA bagi tahun 2004 hingga 2008.

Tahun	Aktiviti
2004	Melawat dan memberi sumbangan kepada ahli PROFIMA-Encik Aziz Razak di Hospital Kangar, Perlis. Festival Filem Malaysia ke-17 Anugerah Oskar PROFIMA 2004
2005	Debat PROFIMA 2005: Tuntutan, Hambatan dan Perlaksanaan dalam Industri Filem Malaysia Persidangan UNI-MEI Mesyuarat "Permasalahan dalam Industri Perfileman Malaysia" Festival Filem Malaysia ke-18
2006	Festival Filem Malaysia ke-19 Anugerah Oskar ke-5, 2006 Forum UNI-MEI APRO Sesi Dialog 2006 'Beringat sebelum Tergamam'
2007	Bengkel Takaful Nasional Mesyuarat Agung Kesatuan UNI-MLC Forum 'Kacau Bilau dalam Produksi' Festival Filem Malaysia ke-20 Laporan ke World UNI-MEI for Film Production Workers di Madrid, Sepanyol. Anugerah Oskar ke-6, 2007 International Symposium

1 Maklumat ini pengkaji peroleh di pejabat PPFM pada 2 April 2009.

2008	Gabungan Kesatuan UNI-MLC Bengkel Perlindungan Insurans-Etiqa Takaful Demonstrasi Aksi Lagak Ngeri dalam Filem Sempena Hari Seniman Kebangsaan UNI-MLC Women Workshop di Sabah Simposium Festival Filem Malaysia ke-21 di Balai Seni Lukis Negara Festival Filem Malaysia ke-21 Kongres Kebangsaan Industri Hiburan & Kesenian Malaysia Anugerah Oskar 7, 2008
------	---

(Sumber: kajian dilapangan)

Seperti juga persatuan lain, PROFIMA juga komited dalam menyumbang kepada pembangunan dan peningkatan taraf industri perfileman melalui pelbagai aktiviti. Berdasarkan susunan aktiviti di atas, dapat disimpulkan PROFIMA memainkan peranannya sebagai persatuan yang banyak menganjurkan dan mengelola program-program sama ada yang ditetapkan oleh GAFIM mahupun kelolaan PROFIMA sendiri. PROFIMA juga telah diberi kepercayaan oleh GAFIM untuk menganjurkan aktiviti tetap setiap tahun iaitu Anugerah Oskar Malaysia yang dipertanggungjawabkan di bawah Program Biro Pembangunan. Anugerah ini diwujudkan sebagai pengiktirafan alternatif kepada penggiat seni tanah air khususnya bagi mengukur kemajuan sesebuah filem atau program televisyen dari aspek teknikal secara profesional dan berdaya saing. Selain itu, anugerah ini juga bersifat produktif dan inovatif dengan berusaha menyusur arus perkembangan semasa industri perfileman negara ke arah pencapaian yang lebih besar.

Pada tahun 2008 pula, PROFIMA telah dilantik oleh GAFIM untuk mengelolakan program Aksi Lagak Ngeri dalam Filem. Objektif utamanya adalah untuk mendedahkan kepada umum tentang aksi-aksi lasak dalam lakonan yang dilakukan oleh pelakon stunt profesional. Antara aksi yang dipertontonkan ialah Fire Stunt Show, Fighting Stunt dan Jumping Stunt. Selain itu, PROFIMA juga bertanggungjawab mengelola Anugerah Oskar yang diadakan pada setiap tahun. Bagi mempertingkatkan ilmu dan kemahiran ahli-ahli, PROFIMA turut terlibat dalam pelbagai seminar dan bengkel berkaitan industri perfileman dan menjalinkan hubungan dengan pihak luar sama ada diperingkat kebangsaan mahupun antarabangsa.

Persatuan Penulis Skrin Malaysia (SWAM)

Persatuan Penulis Skrin Malaysia (SWAM) ditubuhkan pada 28 Mei 1996 dengan nama asalnya Persatuan Penulis Skrip Malaysia (SWAM). Walau bagaimanapun,

pada tahun 2005 telah bertukar nama kepada Persatuan Penulis Skrin Malaysia (SWAM). SWAM telah diasaskan oleh Encik Abdul Wahid Nasir. Misi dan visi penubuhan SWAM adalah memastikan semua penerbitan yang berkualiti bermula dengan skrip yang baik dan berfokus. SWAM juga berusaha untuk melahirkan masyarakat penulis skrin yang berilmu, kreatif dan berdaya saing bukan sahaja diperingkat negara malah juga di peringkat global. Moto perjuangan pertubuhan ini pula adalah 'Industri bermula di sini'.¹ SWAM juga beroperasi di Kompleks Studio Merdeka, Lot 1662, Batu 8, Ulu Kelang, Selangor iaitu bersebelahan dengan pejabat FDAM.

SWAM adalah pertubuhan di bawah Gabungan Persatuan Karyawan Filem Malaysia (GAFIM) yang aktif menganjurkan aktiviti.² Selain itu, SWAM juga aktif menyertai seminar, bengkel mahupun persidangan sama ada di dalam negeri mahupun luar negeri. Misalnya pada tahun 1998, SWAM telah menyertai Commonwealth Film Seminar, di Kuala Lumpur dan Seminar Hakcipta: Penerbitan Filem dan TV juga bertempat di Kuala Lumpur. Walau bagaimanapun, hanya beberapa aktiviti mengikut tahun sahaja yang diperolehi manakala bagi tahun yang tidak mempunyai aktiviti pula pengkaji difahamkan maklumat tersebut sukar dikesan kerana SWAM baru sahaja berpindah ke pejabat baru bertempat di Kompleks Perbadanan Kemajuan Filem Nasional (FINAS) dan maklumat-maklumat tersebut sukar dikesan kerana masih ada fail yang tidak disimpan di pejabat tersebut dan ada juga yang hilang. Antara aktiviti yang pernah dijalankan SWAM sejak tahun 1998 hingga 2008 adalah seperti Jadual 6.

Jadual 6: Aktiviti SWAM bagi tahun 2004 hingga 2008.

Tahun	Aktiviti
2004	Persidangan Kredit Title dalam Penerbitan Skrin Seminar An International Acclaimed Film Majlis terbuka puasa bersama FINAS Majlis sambutan Aidilfitri bersama FINAS
2005	Seminar Subtext in Film dan Forum Misi dan Visi Industri Perfileman Majlis terbuka puasa bersama FINAS Majlis sambutan Aidilfitri bersama FINAS
2006	Majlis terbuka puasa bersama FINAS Kursus dan Bengkel Penulisan Skrip Majlis sambutan Aidilfitri bersama FINAS

1 Maklumat ini pengkaji peroleh di pejabat SWAM pada 2 April 2009.

2 Temu bual bersama Timbalan Presiden SWAM, Datuk Haji Mohd. Shariff Haji Ahmad pada 6 April 2009.

2007	Kursus dan Bengkel Penulisan Skrip Majlis terbuka puasa bersama FINAS Majlis sambutan Aidilfitri bersama FINAS
2008	Kursus Penulisan Skrip Dokumentari Kursus Penulisan Skrip Drama TV Bersiri Kursus Penulisan Skrip Filem Cereka Kursus Lanjutan Penulisan Skrin Kursus Pitching Sesi Dialog bersama Stesen TV Sesi Pitching Kursus Fundamentals of Directing Kursus Penulisan Skrip Drama Radio Seminar Perfileman Malaysia Kursus Penulisan Skrip Drama TV Bersiri Majlis Berbuka Puasa Kursus Asas Penulisan Filem Cereka Kursus Baikpulih Penulisan Filem Cereka Latihan dan Sesi Pitching Majlis terbuka puasa bersama FINAS Majlis sambutan Aidilfitri bersama FINAS

(Sumber: kajian dilapangan)

SWAM juga sangat komited membantu dalam usaha meningkatkan martabat industri perfileman tanah air melalui pementapan penulisan skrip. Antara usaha-usaha yang telah dilaksanakan adalah dengan menganjurkan bengkel penulisan skrip dengan kerjasama institut pengajian tinggi tempatan atau dengan penulis skrip dari luar negara. kursus dan bengkel ini adalah aktiviti wajib dalam kalendar program SWAM setiap tahun. Selain itu, SWAM juga telah menganjurkan program yang telah ditetapkan oleh GAFIM misalnya pada tahun 2008, SWAM bertanggungjawab mengelola Seminar Perfileman Malaysia yang telah diadakan pada 19-20 Jun 2008 di Pusat Dagangan Dunia Putra (PWTC).

Peranan NGO Perfileman

Pada awal pembabitan artis dan para pekerja filem iaitu sejak di zaman Jalan Ampas telah menampakkan usaha-usaha pemimpin persatuan terbabit untuk memperjuangkan dan melindungi hak mereka. Kerancangan industri filem pada ketika itu secara tidak langsung telah membawa juga keterlibatan para pekerja filem termasuk artis dalam kegiatan berorganisasi bagi menyuarakan hak dan

melindungi kebajikan mereka. Walau bagaimanapun, pada ketika itu kesedaran dan kepentingan berpersatuan masih belum lagi meluas kerana hanya terdapat satu persatuan sahaja yang memperjuangkan nasib para artis, pekerja filem dan industri filem itu sendiri. Mereka diwakili oleh PERSAMA. PERSAMA adalah persatuan bagi pekerja filem iaitu para pelakon dan krew filem. Meskipun PERSAMA tidak dapat bertahan lama, namun telah banyak isu dan hak mereka telah diselesaikan oleh pemimpin dan jawatankuasa persatuan terbabit. Paling ketara adalah isu mogok membabitkan bayaran gaji yang akhirnya berpihak kepada PERSAMA. Ternyata pada ketika itu hasil persepadaan dan persepakatan ahli-ahlinya isu tuntutan tersebut dapat diselesaikan. Hal ini sangat penting kerana ia melibatkan sumber manusia yang merupakan tulang belakang kepada perjalanan industri filem pada ketika itu. Akibat mogok yang dianjurkan ini juga telah menimbulkan kesedaran bagi pihak majikan agar sentiasa peka dengan kebajikan para pekerja kerana hal ini telah merencatkan penghasilan filem.

Walaupun perjuangan PERSAMA tidak panjang namun kegiatan berpersatuan dalam kalangan artis dan pekerja filem semakin berkembang selepas penghijrahan hampir sebahagian besar anak-anak seni dan tenaga kreatif ini ke Kuala Lumpur selepas Studio Jalan Ampas ditutup. Sejajar dengan perkembangan rancak industri filem di Kuala Lumpur sejurus selepas penutupan Studio Jalan Ampas, maka industri filem terus meriah dengan kehadiran ramai pelakon yang mewarnai kerancakan industri ini. Filem semakin banyak diterbit, dan dengan itu semakin banyaklah tenaga kerja kreatif yang diperlukan. Perkembangan ini juga menggambarkan bahawa industri filem mula dipandang serius oleh para penganutnya. Seiring dengan pertambahan keluarga dalam industri kreatif ini, maka kesedaran berkaitan hal-hal kebajikan mereka telah mula berkembang. Kegiatan berpersatuan terus berkembang dalam kalangan artis dan pekerja filem.

Walaupun bagaimanapun, kegiatan berpersatuan dalam kalangan artis di Kuala Lumpur lebih bersifat pengelompokkan iaitu persatuan ditubuhkan mengikut kategori kerjaya dalam industri filem misalnya pelakon, krew filem, pengarah, penerbit filem dan penulis skrip. SENIMAN telah menjadi perintis dalam kegiatan berpersatuan bagi para artis di Kuala Lumpur semasa Studio Merdeka sedang mula rancak beroperasi. Ini diikuti oleh PFM, FDAM, PROFIMA & SWAM. Kini kelima-lima persatuan terbabit aktif dengan perjuangan masing-masing. Selain berfungsi sebagai medium untuk memperjuangkan hak dan melindungi kebajikan insan-insan kreatif ini, NGO perfileman juga giat memperlengkapkan ahli-ahlinya dengan ilmu pengetahuan. Secara amnya, setiap tahun semua persatuan akan mengadakan bengkel-bengkel dan latihan mengikut keperluan ahli-ahli. Di samping itu, NGO perfileman terbabit juga telah banyak mewujudkan kerjasama dengan pihak luar bagi berkongsi kepakaran dan ilmu dalam bidang masing-masing. PROFIMA misalnya juga giat melengkapkan ahlinya dengan ilmu pengetahuan dan kemahiran. Banyak bengkel-bengkel meliputi semua medium krew produksi diwujudkan. Malah persatuan terbabit juga memfokuskan jadual aktiviti tahunan kepada tahun sosial dan timbalannya juga telah memainkan peranannya dalam membangunkan sumber manusia dalam kalangan ahli dengan

sentiasa membantu khususnya dalam menambah kemahiran dan pengetahuan ahli-ahli. Dengan menggunakan kepakaran beberapa ahli exconya sebagai pensyarah dalam bidang komunikasi dan perfileman, mereka dipertanggungjawabkan mengurus hal ehwal latihan dan bengkel-bengkel bagi pemantapan ilmu dan kemahiran serta kebajikan ahli-ahli. FDAM pula berpendapat pemantapan ilmu pengetahuan dan kemahiran sangat penting dalam melahirkan pengarah-pengarah yang kreatif dan sensitif dengan perkembangan semasa khususnya dalam bidang teknologi maklumat. SWAM juga menekankan aspek ilmu pengetahuan dalam kalangan ahlinya dengan menganjurkan pelbagai kursus dan latihan menulis skrip sama ada diperingkat dalam negara mahupun luar negara.

Selain itu, NGO juga bertindak selaku penggerak dalam melindungi kebajikan ahli. Misalnya PFM terlibat dalam jawatankuasa Syarat Wajib Tayang sebagai wakil kepada golongan penggiat filem negara. PFM banyak terlibat dalam mesyuarat dan pertemuan dengan pihak kerajaan dan swasta bagi membela nasib filem tempatan dalam aspek hak penayangan filem. Mereka juga terlibat dalam meminda Syarat Wajib Tayang bagi membela hak penayangan filem tempatan yang dilihat seolah-olah menganaktirikan filem tempatan. Sebelum Syarat Wajib Tayang diperkenalkan, pengusaha filem tempatan berhadapan dengan agihan hasil jualan tiket yang tidak seimbang. Pihak pemamer memperoleh 60% daripada jumlah kutipan tiket manakala 40% lagi dimiliki oleh pihak penerbit. Hal ini tentunya sangat membimbangkan pihak penerbit filem kerana berpotensi untuk mengalami kerugian. Setelah Syarat Wajib Tayang diperkenalkan pada tahun 1991, syarat kutipan tiket filem diperkenalkan. Filem tempatan ditayangkan dalam masa seminggu namun sekiranya jumlah kutipan tiket kurang daripada 30%, maka pihak pemamer berhak untuk memindahkan filem tersebut ke pawagam yang lebih kecil. Sekiranya filem tersebut masih gagal mengutip jumlah kutipan filem melebihi paras minimum iaitu 30%, maka pihak pemamer akan menarik balik hak penayangan filem tersebut. Setelah beberapa tahun Syarat Wajib Tayang diperkenalkan, PFM mendapati hal ini masih tidak membantu pihak penerbit. Oleh itu, PFM telah mengusulkan beberapa pindaan dalam Syarat Wajib Tayang tersebut misalnya tarikh penayangan filem dilanjutkan kepada dua minggu. Namun, pada masa kini, perbincangan antara PFM, Persatuan Pemamer Filem Malaysia (PEMAMER) dan Perbadanan Kemajuan Filem Nasional (FINAS) masih lagi diadakan bagi menyediakan Syarat Wajib Tayang yang memberi manfaat kepada semua pihak yang terbabit.

Dalam menggalakkan penggiat filem terus berkarya, persatuan terbabit juga bertindak selaku penggalak kepada ahli misalnya SWAM telah menubuhkan Bank Skrip yang berfungsi sebagai pusat penyimpanan skrip sebelum di bawa ke majlis makan malam untuk diperkenalkan kepada penerbit mahupun pengarah filem. Selain itu, persatuan juga merupakan badan menyampaikan amanat kerajaan misalnya menyampaikan Dana Industri Kreatif kepada ahli yang layak. Dalam memastikan kebajikan ahli terpelihara, PROFIMA telah bekerjasama dengan pihak insurans bagi mewujudkan insurans bagi krew produksi.

Kesimpulan

Berdasarkan perbincangan di atas, NGO perfileman terbabit sentiasa berusaha untuk memainkan peranan masing-masing. Hasil perbincangan ini juga mendapati keberkesanan peranan sesebuah NGO bergantung kepada kecederungan persatuan terbabit terhadap sesuatu. Sebagai contoh, ada NGO terbabit didapati giat memainkan peranan dalam membangunkan sumber manusia sebagai usaha melengkapkan ahlinya dengan kemahiran dan ilmu. Selain itu, NGO terbabit juga didapati menekankan aspek kebajikan ahli. NGO terbabit turut cergas memainkan peranan penting dalam meminda dasar mengenai industri perfileman di Malaysia.

Rujukan

- Ab. Aziz Yusof. 2004. Kepimpinan dalam mengurus perubahan dari dimensi kemanusiaan. Petaling Jaya: Prentice Hall.
- Asiah Sarji. 1991. Penyiaran dan masyarakat: isu-isu perutusan di Malaysia- arah dan masalah. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Asiah Sarji et. al. 1996. Laporan akhir Pola pengamalan profesionalisma dalam industri filem di Malaysia. Bangi: Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Azizi Yahaya et. Al. 2007. Menguasai penyelidikan dalam pendidikan: Teori, analisis dan interpretasi data. Kuala Lumpur: PTS Profesional Publishing Sdn. Bhd.
- Banton. 1965. Roles: An introduction to the study of social relations. Britain: Taristock Publications.
- Daft, R.L. 1997. Management. Edisi ke-4. Boston: Houghton Mifflin Company.
- David Lewis. 2001. The management of non-governmental development organization: an introduction. New York: Routledge.
- Hatta Azad Khan. 2006. Industri budaya dan kreatif dalam konteks globalisasi. Kertas Kerja Persidangan Seni Budaya dan Warisan Pendidikan Seni Budaya dan Warisan di Abad 21: Teori dan Praktis. Anjuran Kementerian Kebudayaan, Kesenian dan Warisan Malaysia, Kuala Lumpur. 2-4 Ogos.
- http://www.fdam.my/index.php?option=com_content&view=article&id=27:fdamroles&catid=30:the-community&Itemid=30 (1 April 2009)
- Jamil Sulong. 2007. Warisan dan wawasan. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Juhary Haji Ali & Ishak Ismail. 2004. Prinsip dan amalan pengurusan. Ed. Ke-2. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Minit Mesyuarat Agung Perwakilan GAFIM 2003/2004. 2005. Hulu Kelang, Selangor, 24 Julai 2005.
- Minit Mesyuarat Agung SENIMAN 2005/2007. 2007. Hulu Kelang, Selangor, 8 Disember 2005.

- Mohd Letfee Ahmad. 1999. Persatuan artis ke arah mana?. Panca Delima. Buku Cenderamata Sempena Festival Filem Malaysia ke-14. Anjuran Jawatankuasa Persatuan Pengeluar Filem Malaysia (PFM), Perak, 5-7 Nov.
- Mohd Zamberi A.Malek. 1998. Suria kencana: Bibliografi Jins Shamsudin. Bangi: Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Naim Ahmad. 1998. Tradisi ilmu dalam filem Melayu. Jurnal Pemikir: Membangun minda berwawasan 14:187-197.
- Wan Abdul Kadir. 1988. Budaya popular dalam masyarakat Melayu bandaran. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.

Senarai Responden Yang Ditemubual

NAMA	TARIKH	ALAMAT	PENGALAMAN
Aziz Sattar	6 Julai 2009	A-1-5 PPR Hiliran Ampang, Jalan Ampang Putra, 55100 Kuala Lumpur.	- Pelakon & pengarah Filem -pernah menjawat AJK SENIMAN pada tahun 1990an
Prof. Dr. Hatta Azad Khan	25 Ogos 2009	Fakulti Artistik & Teknologi Kreatif, Kampus Puncak Perdana, Universiti Teknologi Mara (UiTM) 40150 Shah Alam Selangor.	-Pengarah Filem -ahli FDAM
Tan Sri Jins Shamsuddin	24 Ogos 2009	Studio Panca Delima 1045 Jalan Ulu Klang, 68000 Ampang, Selangor.	-Pelakon & Pengarah Filem -pengasas PROFIMA -pengasas FINAS
Dato' Mustapha Maarof	7 Mei 2009	Studio Warna Motion Pictures,	- Pelakon -mantan Presiden SENIMAN